

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
13 Iunie st. v.
25 Iunie st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea in
Közép-utca nr. 395.

Nr. 24.

ANUL XVIII.

1882.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 2 galbeni.

Elmira.

— Roman original. —

(Urmare.)

În o asemenea clipă, i eși un strigăt rupt din inimă.

— Mor! — dișe cu glas stins, — mor; unde e mama, chemați-o!

— Nu muri, Pepită dragă! — răspuse mătușa netedindu-i părul.

— Ba mor! și oh! cum me... dore...

— Ce te dore?

— Me dore inima... după... acel ce merge... la...

— După cine? — repetă dna Scurtescu plângend.

Rosti lin un nume... un nume îndepărtat și iubit. Surise la o amintire dulce, apoi se aredică privind în giur; recădend însă cu un ah! amar...

Vai! așa se rupe florea de uragan, așa se stunge șteua. scăpătând din sferi în sferi!

O cumplită intristare, și-o mută smâncinare se puse în fața tuturor. Nemișcați așteptau sosirea doctorului, om forte căutat în acele vremi.

El contemplă adânc simptomele ivite, lucrau rapid și inverșunat. I cercetă pulsul, unghiele degetelor începură a învêneți.

— Cum e? — întrebă mama Elmirei.

El clătină capul. În alta chilie descoperi, că doctoria nu pôte ajuta, césurile i erau numêrate.

Și nu peste mult, i peri totă puterea, în chinurile unor sgârciuri turbate. Se frângea în contrageri spăimântătoare...

Înainte de meșul nopții își recunoscă părintele; apoi încă odată cu suris fericit rosti numele junelui iubit și adormi cu espresia fericirii, ce nu dispărû nici după ce spiritul curat se aventă la creatorul ceresc...

Ce-a fost mórtea ei pentru Elmira, n'ar fi putut spune nici șiróiele ce vêrsase punendu-i mirtul, nici literele trimise lui Stoicu, nici gîlia ce aruncă mormêntului, care o aședă la sinul mamei, ce iubise așa adevêrat.

Ce nopți au urmat acestei zile, și ce dureri i se săpară pe inimă?

Tristă de mórte întimpină pe Stoicu dicend:

— Așă! așă a ne revede, nu am gândit nici odată.

Și el strivit de desperare, blâstemând, mórte și vieță, își uni y'ânsul cu ea.

Sêrmanul! invinovăți oribil mórtea ce-l despărțise de Pepita, neșciind că după puțin mórtea i ve împre-

ună de nou, sigilând amorul lor și din colo de mormênt, cu credința eternității!

În acea lună pustie a cărei presimțire avû, sosi și Marta, întâia dată ca nevastă.

Mândră, strălucindă trecû vechile suveniri, cu indiferentism ierăș. Pentru Elmira găsi abia o umbră de interes, corespondința le încetase mai de mult.

Ce avû mai însêmnat, fu vestea, că întêlnise pe Severin prin Sacsonia, unde făcea studii de invêțatoria mai înaltă.

Atât, mai mult nu!

Fêta simți schimbarea între Marta de acum, și Marta de odinióră. Și neavênd înțelegerea strălucirii, se retrase cu înstrăinare.

Totuș ursita nu o cruță, de alta esperință mai crudă.

Fiind cu mama ei în grădina publică, Dărăvescu întrebându-le de sănătate, propuse Martei, să remănă până va întórce el din alt suburbiu.

Ea cu acel aer susceptibil, ce râneșce mai réu, dișe:

— Nu remăn aici; du-me la societatea mie potrivită!...

Ferul iadului pe fruntea Elmirei, n'ar fi ars mai adânc decât aste cuvinte.

Ameșită... scuturată... și sdrobotită îndură și asta săgêță...

De eră nebună iubirea ei, asta dovêdă brutală o convingea de natura interesului cu care s'a lipit Marta odinióră...

Perdû dară și asta credință. Oh! eră cumplit... cumplit...

A fost dară preursit ca ea să nu aibă nimica... nici un suflet tinêr... prietenos?

Frântă, desamăgită se pomeni la prăpastia, se înghiți cea din urmă remășiță a credinței...

În locul ei, i remase un petec de negură, din care invêță, că: „amicie adevêrată, dragoste neprefăcută, dor pentru binele aprópelui sânt vorbe cu sântă însêmnatate, pe care guri rele necinstesc rostindu-le“.

Întemplările nêvăliră așa repede, evidența i se sdrobi așa osebit, cât avû trebuință a-și da sêmă despre ele.

Se concentră dară în sine, recapitulând trecutul pe paginile diarului. Sevêrșia cu o amară caracteristică tablouri vii, căci după cum trebuia a se teme mai mult de sine ca de sorte, voiă într'o di recetind aceste pagini, să vedă că a trăit odată, căci ce-a urmat a fost mórtea... mórtea... alta nimic.

Nu plângea; nu desperă. Nu cunoșcea lumea, dar în neesperință i zăcea puterea.

Suvenirea lui Severin, și tinera ei simțire le acoperi cu vëlul alb al nevinovăției, închidându-le în inimă. Pepita i fu geniu insoțitor, pentru Marta puse doliu, ca și când ar fi murit.

Cu ele remase pacinică și serioasă; vechia veselie peri sub sarcina ispitelor...

— Ce a fost a trecut, ori va fi în veci, — duse resignată.

Însă la ce se referia: la amor, prietenie; la el sêu ea?

Mult a luptat tăcută; a luptat greu — cu sine.

A luptat mult; căci a pierdut mult...

Apoi a scuturat noianul cutropitor, resolută a nu rămâne ființă nefolositoare, luă refugiu la mica lor bibliotecă, dorind a se pregăti din un ram, căci viitorul cine știe?

O țință i plutiă confus prin crier, nu o pricepea, dar se acătă de ea ca scufundatul de un pai.

Și acum erau césurile demineții închinată economiei, după amedul însă eră a școlei, ori a studiării.

Prin sêri de véră, zuri cu diamante în calice de flori, fu retragerea Elmirei impoporată de sublimă idealități, ce-i ușorau resumarea celor celite ori studiate; sêu pentru a-i innoi minunatele motive, ce înfigea cu acul în brodării. Formau planul învățământului, în care cu aspre ostenele sta de o potrivă ca elevă și profesoră.

Ce-i serviă ca recorie, erau cântecele lui Heine.

Cântece de pustiu chin, și selbatic amar.

Doi ani trecură așa, când pică o nenorocire în familia lor.

Munca și chibzuirea bună a acestor soți căștigase un mic capital, pentru vremuri de Lătrânețe. Îl depuseră după mari socoteli în banca mai solidă a orașului.

Fatalismul nu nenorocul unei epoce foarte speculative, dase faliment mai multor firme vestite, între ele și acea cu chivernisela lor.

Lovitura veni neașteptată, și cădû mai greu de cum arêtau ômenii.

Scumpetea unor vremi secetose și fără rod, da grigi cum a trăi? Cheltueli erau multe, creșceau cu vârsta copiilor, ier mândria le făcea, în a nu cere ajutorul altora.

— Nu sânt ca unii, ce sănătoși și cu stare, se pun în cărca nației, cerșind stipendii pentru copii, — dicea Scurtescu totdeuna.

Și cine sê nu fie lăudat mândria lui? Cine din acei nepreocupați, ce an pe an numeră banii aruncați unora, ce-i pradă cu Bachul și Gambrin?

Și cale vale atât

Sfêrșind îndoparea științei, cu ce respălătesc buhurile din cari se împărțășiră?

Vai! trecând în cōda străimilor...

Dar se lăpêdam asta pagină a istoriei noastre sociale culturale. E négră ca păcatul, urită ca scârba; ne mângăie exceptiile!

Îngândurarea părinților rupse tăcerea Elmirei.

Hotări a-și valoră științele ca învățătorésă, fie macar numai pentru a susține lipsele lui Iancu, care în gimnasiu eră slăcăiaș vrednic, fără păreche.

Aici găsi pedeci la iubirii ei, fiind pe atunci ne mai pomenit, ca o fetă sê iee lumea în cap, pentru căștig.

Acul, croitoria ori lucrarea în fabrici, eră tot isvorul femeii române.

Stam adeca cu instrucțiunea fetelor, pare-mi-se, în periodul înțelenirii...

Ei nu erau de cei ruginiți, le pică însă costiș ca flica lor sê muncescă la alții, de și nu se înfricau, că acolo ținuta ei va da ocării principiile ce-i sediră.

Seriôsă din copilărie, acum resoluțiunea i potențiă inteligenta rază a ochilor. Nu posedă științe orbecătore, darul i erau dispozițiile ce ademeniau și pe cei mai cerbicoși băieți.

Avea rutină probată în școla părintelui, și în dragostea ce nutriă astei chiemări.

— Din Elmira va eși o învățătorésă! — a dîs tăl ei de multe ori. Acum se apropiă de făptuire.

Dar în procopsita noastră lume, cine voiește copiilor o educătore română? Cine din cei privilegiați cu aur, mai spun că sânt din vița opincutei?

Ori care jocă rolă în glōta orbilor, cochetéză cu tot ce e nou și băător în ochi, până ce și cu costumul român. Dar limba, ast tesaur scăpat prin vitregitățile seculare, limba, ien lăsați! asta o cultivă numai moijicul ce sbuciumă cu mălai, pentru a-și susține... domniinea.

Acești fruntași apoi, pân nu încep puii a-și deschide ciocul, năvălesc spre a le da instructori din felii de limbi, datini, și lingușiri străine.

Cărăiesc apoi bieții și se ticăloșesc din lęgân, până espiréză bărbăția, că străinul dă osul de ros, numai până are trebuință. Haid atunci înapoi la „nația”. Și ea nu e rea, când se pōte mulge!

Apoi de-a fost pré pistriț, pré încornurat, nația îl dă în scirea a lui de-a pornit. Sê auđiți atunci afurisenii, perul și se face munte!

Elmira precurgea diferite diare, mai cu sémă o interesă partea din urmă cu anuncie.

Recurse pentru mai multe posturi. Dela dōue familii, demne rămășițe a arborelui Traianic, primi respuns: „Că ar fi pagubă a înnoră mintea copilașilor, cu o limbă predilectă servitorilor”.

Dela alta avû ironica întrebare, de pōte instrua în limba angleză, și călărit, de și micuții se tăvăliau între 4 și 6 ani.

Scădea dară nădejdea fetei, scădea din tréptă în tréptă. Pretensiunile ce-i loviră urechia, mai că o siliră a crede, că Dđeu! mari învățați sânt pe pământ, dar învățați ca fruntașii nației noastre, puțini găsești!

Când fu înmuiată de așteptare, primi provocare a se presintă la dna Smerdan, din opidul nu pré îndepărtat.

Cu paș nesigur sui trenul, ce-o duse până la marginea vălișorei cu holde și câmpii, în care prin grâu și sêcară se zăriau flori, prin ele româncuțe plivitoare...

Un moșnég o călăuză la locuința alésă, ce arêta că stăpânii duc casă mare.

Din afară eră falnică; înlăuntru nu pré... pré.

Peste coridore cu painginiș și aloé uscate, rătéci pân la ivela unui duh servitoresc ce întrebă: „De este cocónă dela oraș?”

Elmira afirmă, dându-i pentru dna Smêrdan, a cartă de visită.

Îndată se sprinteni duhul, pofindu-o în o chilie, ce în desorênda mobilelor căută a magazin de licitat.

Avea altcum lucruri de preț. Oglinđi ca niște porți, tapete de janilie, tablouri de resboi, argintării înșirate, și altele ce dovediau: au că erau gazdele nepăsetore, au de acele nepricepute ce dau de blagă, ca ciuparea de lumină.

Destul că aste preliminarî se secură suprinderea, când apărû în cadra ușei o „nația” greunată cu giuvaere, și-o fetă butoiașe, cu oțel în mână, fără genare picioarele pe sofă.

Eră dna Smêrdan, și dșc... a cărei educație se terminase în „pension”

Și una și altă mesură pe... perfectă obrăznicie, apoi resalutând cu o... începu dna a istorisi vița din care se...

sat cu fiica sa, a cărei științe întrec chiar pe a unui filosof. Nu se căia de sumele mâncate, dar de puiculițele mici, dragi ca viața, nu mai voiă a se despărți. Destul ducea dorul fiului mai mare; serviă bietul sub pușcă și panganet în armată.

Cascul dșorei, o întrerupse:

— Maman, — dișe ea, — maman! dă-mi bombone!...

— A uitat drăguța româneșce! — o scuză Elmirei ce rumegă un zimbet satiric.

— Ne trebuie o guvernantă! — reincepă dna de nou. Ești de mult în serviț; fost-ai în case de frunte?

— Nu am fost încă, precum ai putut găsi în hărțile mele. Petrecui însă mai îndelung în o școlă publică!

— Așă? Gândisem asta, ești tineră, de câți ani?

— Doue-deci și unu...

— Eh! mi-ar fi plăcut mai bătrână, mai versată în fasonel mari...

Speranțe de reușire nu avă Elmira dela început. Se scolă deci dișend:

— Atunci permite dnă, a me recomandă!

Negreșit asta grabă, frapă pe dna Smêrdan.

— Stai! nu plecă, — repetă mai de multe ori. Îmi placi, sê aud ma cher Eveline, ce ai tu?

Dșora făcū nasuri, apoi recunoscū că vestmēntul demoiselei... e comme il faut. E dela Blanch, din capitală?

— E croit și cosut de mine!

— Magnifique! Acceptă-o maman! — dișe vērēndu-și o ciocoladă sdraveniōră în gurită

Dna iș neteđi fruntea, lăsând joc petrilor din inele, apoi continuă:

— Îmi placi de minune, dar ca începătore nu poți pretinde honorar mare?

Aha! gândi Elmira, ietă nodul păpurei!

Un ofert fōrte sgārcit i se făcū. Eră inse mai mult ca nimic.

Îl primī, putea sē-l schimbe ori când cu altul mai favorabil. Apoi alta eră și impregiurarea, că nu se prē indepărtă de iubiții ei.

Pactul se încheiă.

Peste trei dișe se instală în post.

Niște fetițe între 8 și 10 ani desmētate și cu pērul ciomag, se presintară Elmirei ca eleve.

— Mi-e ciudă de tine, invētătoritā dela oraș, — dișe Lena arētându-i pumnul strins.

— Și eu te uresc! — întregi cealaltă, căci acum nu mai putem alergă peste grădini...

— Atērnă dela voi, sē fim prietene! — dișe Elmira redicându-le bițele resfirate. Ve-ți alergă și acum, ve voi invētă jocuri...

— Ei! dar ni-i bate? — inganară în un glas.

— Ferescă Ddeu!

— Eva spune!...

— Eva a glumit!...

— Ba! ea nu mai glumeșce, de când a eșit din pensio...

Aha! Eva de odiniōră, eră Evelina de acum!

De! așă-i lumea. Iș schimbă portul, iș schimbă limba; de ce sē nu-ș schimbe și un nume prosaic, în altul mai sunător și de modă?!

* * *

De-a gândit Elmira, că i se va da una din multele chilū fruntașe, apoi s'a amăgit.

Nici de acolo, dar nici din aripa zidirii trianghiulare, ci una din capētul coridorului, întrebuintată ca provisionar bucătării.

Se ingrozī de negrēta păreților, și de aerul stricat.

Avea însă un prospect, ce-i scōse o exclamare entusiastă.

Cu ferēsta închinată spre liveđi cu ciopōre de oi, cu ciobanul doinând din fluer, verdēța covorului ierbos se întēlniă cu azurul ceriului, de nu le tăiă o linie îndepărtată, o linie de munți falnici, tăcuți ca niște sentințele...

În stānga vērfurile unor frasini și stejari formau un arbstru întunecos. După el resăriă sōrele, ca vapor aurit...

Pe asta scenerie, apa ritului străluciă ca un carfunc...

Gășce și rețe inotau, paseri mari cu piciorē roșii preumblau prin trestis spelându-ș aripele, când și când covērșind cu strigătul lor cāntul brōșcelor...

Le privi cu ochi setoși, ca un pictor sēu poet. Când le cuprinse, s'ar fi proșternut ca Brutus la pāmēnt, așă de impresiunată eră.

Le strinse la pept... le sārută din vēđ, apoi prinse a-ș întocmi locașul cu Safta, ce o puse stāpāna la ordinele ei.

De câte ori i lipsi sfatul mamei, și de câte ori voi sē-o strige?

Vai! asta āntāia despărțire, cum o intristă de tare!

Dar mușcă buzele; călcă supērarea. Curagiu! iș șoptiă ēnsaș. Inainte! i eră devisa.

Curăția, și gustul frumosului, schimbă iute interiorul locuinței.

Niște așternuturi ca zăpada, o mēsă cu cărți și recvisite de scris, un șifon și niște scaune scārțietōre, erau mobiliarul.

Pe podele o ponēvă colorată, în ferēsta drapirată de mulul perdelelor, ôle cu resede și garofe, da întregului ceva invitător și confortabil.

Elmira surise de succes, Safta și dna Smêrdan plesniră din palme, iēr fetițele nu se opuseră a locui cu juna lor invētătoresă.

De aici începū a studiā aplecārile și dispoșițiile lor sufleteșci, fără care nu se pōte spori educațiunea.

Nu cu cartea ori tăblița începū, ci cu săpunul și peptenul.

Erau grozav părăsite. Necurăția și spintecārile vestmintelor, formau contrast de spaimă, la gătēla Evelinei și a mamei.

Avisate la slugari, aveau obiceiuri ce stērniau grēțā.

Neascultătōre, de capul lor tăiau fel de fel de pozne. Se trēntiau jos, svērcolindu-se nārāvite ca acei copii, ce din fașie sūnt infricați cu — invētătorul.

Isbucnirea lor țipā cuvinte spurcate. Elmira le ascultă cu uimire și compătimitire.

N'ar fi cređut, ca părinții sē-ș uite de copii până întru atât.

Nedumerita improtivire o petrecea aducându-și aminte de proprii părinți.

O lacrimă cristală i se svētă pe furis.

Ōmenii erau după cum i judēcase. Cam noi în forme; noi și în averea moștenitā dela un unchiu gelit de vēduva sa, ce cu bogăția sta singurā pe rotogolul pāmēntului.

Dna Smêrdan șciă ce este banul, și o unchiōie cu mii. Nici nu-ș inchipuiă puțin de aste favoruri, ce din mic fac mare, din prost întelept.

Altecum eră iscusită; în speculațiuni cifră, so-ciul nulă.

Scepstrul al ei, supunerea a lui.

Ar fi și represintat mult, de eră mai innaltă, mai voinică, și nu negră ca armencele. Se cam dresă ea la pele, se stringea în corsagiu, iēr mānușile nu mai desbracă. El sāracul redicā umeri de tōnele ei ceremo-

niöse, eșind la deal și vale, în curte și la câmp, ca unul nelins încă de modă.

Dar pentru neajunsurile lui, făcea dșora Evelina din destul!

De eră el un tont fără maniere, și un lângagiu din creșcet până 'n tălpi, ea repară răul măiestros.

Științele ei, franțuzasca ce-i clocotia ca isvorul cu pedeci, și perfecta-i ținută, o aredica până acolo, unde piciorul de rivală nu cuteză.

Clavirul eră favoritul ei, muzica clasică resună peste drumuri și poteci, unde întâlneau țerancele horind: „Cucuruz cu frunza 'n sus”.

Romanele lui Alfons Daudet, distragerea mai cultivată; ier cotită pe perina de catifea, dulce far nienta ei.

Eșia rar, la cine și avea? Fetele honoratorilor erau tôte bine niște mocane. Ce și putea să aștepte?

Educațiunea le eră din vremea ruginei, când se dicea, că atâtai limba maternă se învățăm, apoi ce-lelalte.

Umblară bieteles niște ani în școla din loc, troncăniau puțin nemțeșce, mai întorceau niște toaletes învechite, ietă! ce șciau.

Le ignoră pentru întunericul minții, și pentru moșicia șurtului încins.

Scarbită de ele, și de filiströsele inholbări cu care admirau frisura ei cât o claie, și dantelele ca cravată înșiptă cu un diamant, se retrăse pentru sine, din când în când primind visitele unor juni, cuceriți de cultura ei.

Pe Elmira încă nu învrednicia de multă vorbă, mai cu semă aușind din ce părinți este, și că nu iș primi șciința în „pension”. Conveniau numai la prând, și acolo se păstră o ceremonie ce siliă pe stăpân a înghiți noduri.

Juna învățătoreșă primă de bine asta nepăsare, ori ignorare. Se simția cu atât mai liberă, mai independentă, de și nu o constă puțin ostenele a îmblândi niște eleve, mai selbatece decât cei creșcuti între urși.

Nime nu o mai înfestă de planul instruării, de împărțirea césurilor, ori de alte trebi a învățământului. Singură le făcea, cum șcia și pricepea judecata ei.

De o săptămână încheiată portă sarcina, de o săptămână nime nu se informă de-i place, ori ba!

Nime nu prinse interes... nime chiar numai din interesul lor...

Dșora se legăna în plăcerile ei. Dna se învertia cärtind servitöarele, ori fluturând planticele ceptei cochete...

În ocupările ei nu observă, că în loc să fie guvernantă, introdusă în casele, introduse ea casa întregă pe altă cale.

Dorile duminecei gäsiră pe Elmira ingenunchiată spre resărit. Avea sufletul deschis, inima emoționată, pe buze cuvintele: Oh! minunate sânt lucrurile tale Döme!

Apoi deșteptând fetițele rostă împreună o rugăciune, după care le aretă rochițele întregi și curate.

— Să ni le dai! — strigară într'una.

— Negreșit dau! Dar îmbrăcate aveți a poftă părinților o „diminătă bună”.

Nu le plăcū. Cotindu-se căntau să scape pe ușe.

— Mergem la dodă Fira, — dișe cea mai mare ca în resboi.

— Asta să nu faceți. În alta di voi merge și eu...

— Nu minți? — întrebă Mariöra alipindu-se de brațul ei.

— Nu! — respunse învățătoreșă cu un ascuns oftat.

Ca niște copile se bucurară de promisiune, dar ca niște copile selbatice și părăsitate.

Pacientă trebuia cu ele, pacientă ängerescă. Și asta posedă Elmira, și asta iș căștigă cu ori ce preț, căci eră pentru folosul ei și-a lui — Iancu.

Remase după orendă scriind iubiților ei, despre tôte petrecute... Salutându-i pe toți... sărutându-i pe toți, până și pe — Hector.

Atunci clopotele reversară șanta lor armonie. Din casele merunte, resfirate ca cuiburi în arbori, eșiau bētrâni și tineri în cămași de altită. În port sērbătoresc.

Ca o panoramă zăcea opidul, curțile meturate — drumul mare prin mijloc încins de braghini înfloriți, pe sub care treceau călătorii.

Aședarea nu le eră simetrică, aretă însē linișcea sērbării pusă de Dđeu, ca di a închinării și-a odihnei.

Elmira așteptase sērbarea, cu simț redicat.

Mama ei dișea totdeuna: Copii! de iș fi ori unde, în bine au rău, aușind clopotele nu zăboviți biserica. Cuvântul Dömnului inserineză ori când pe cel bucuros, și mângăie pe cel mähnit!

Strebătută de fervöre imploră ceriul de perseverantă, în proba ce iș puse. Nu laude, nu a satisface așteptărilor străine — sieși ceva, sieși și conșciinței ce totdeuna avea instinctiv mărimea datorințelor sale.

Eși întărită — mulți priviau în urma ei, ca după vre-o Dömnă ce mai credea în slujba lui Dđeu.

— Gresiți! bunele mele, — dișe o femeie în ștergar și în catrință, — e cocöna dela oraș, ce-a adus Smerdănoie. O numesc învățătoreșă, căci ține la carte pe micel mele finuțe...

— O fi! dodă Firă, umbli pe acolo și ț i s'o fi spus, — adaugară celelalte ca în chor.

— Așă-i! așă-i, — rosti ea îndestulită de stimătörea încredere a consătenilor ei.

(Va urmă.)

Emilia Lungu.

Fericirea e mută.

În dureri și suferințe
Plâns-am eu nemângăiat,
Ș-a'e mele plângeri multe
Tot în doine le-am vĕrsat.

Și cãntând în plânsset jalnic,
Eu adese m'am gândit:
Cât de mult sē cãnt odată,
Dēcă voui fi fericit!

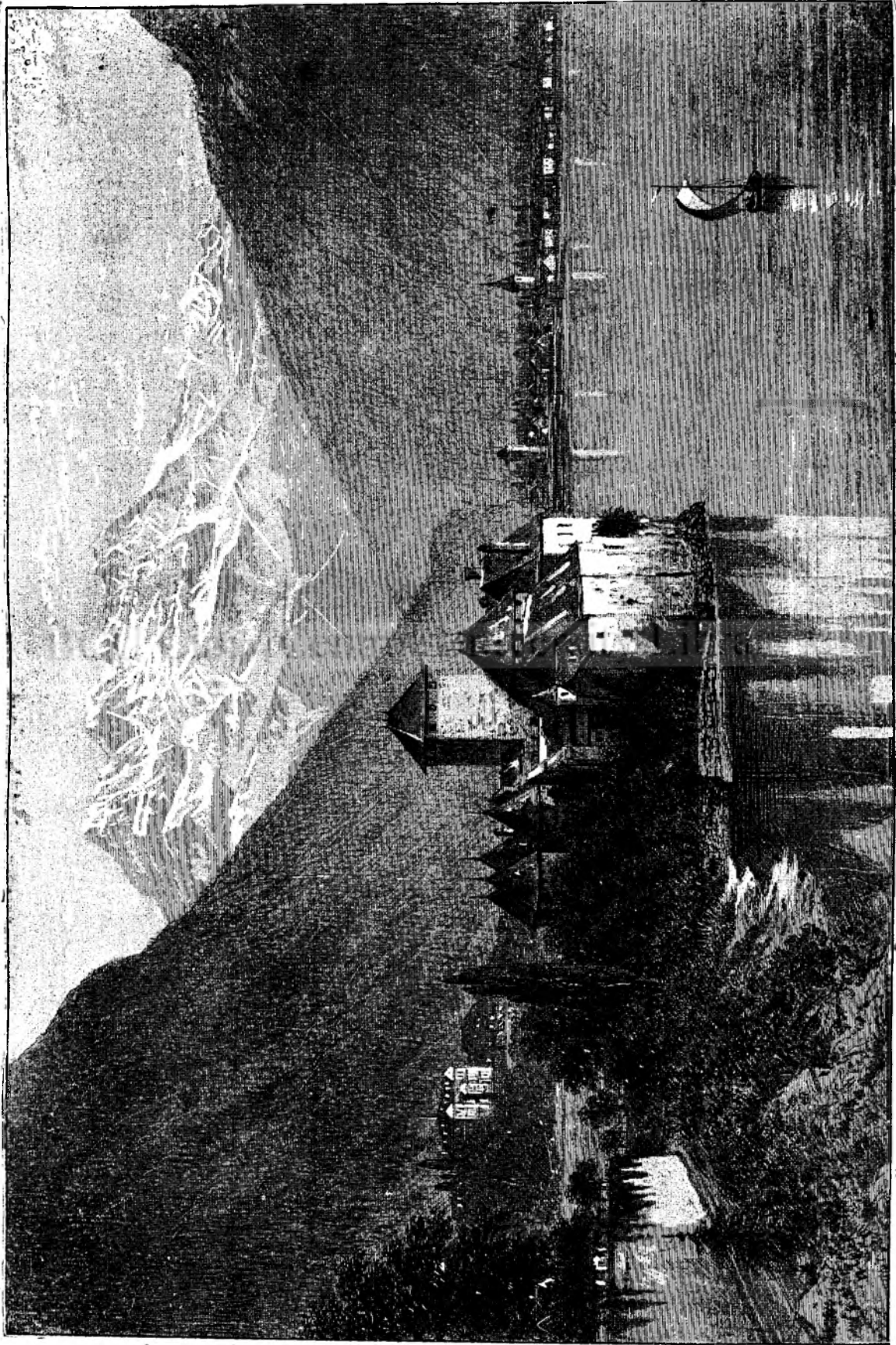
Căci dēcă și suferința
Fu isvor inspirător:
Ce concert va sē-mi stĕrnescă
Fericirea 'n al ei sbor?!...

Ș-a perit durerea crudă,
Fericirea mi-a sosit;
Însē Döme, ce-i cu mine?
Căci sânt förte amăgit!

Îndeșert ieu lira 'n mână,
Îndeșert voiesc sē cãnt:
N'aflu vorbe sē-mi esprime
Nou-născutul simțemĕnt...

Cei striviți de suferințe
Țipă, plâng și se bocesc;
Fericirea este mută,
Tac și eu, tac și simțesc!

Iosif Vulcan.

Chillon și lacul dela Genf.

Dietetica diverselor organe ale corpului nostru.

VII.

Cultura organului vocal.

De și laryngele se bucură de o construcție foarte simplă, totuși el este cel mai perfect instrument musical, pe care îl poate întrebuința fie-care om.

Dacă îl privim din punct de vedere anatomic, ne reprezintă un coș compus din mai mulți sgârți nobili, carele în internul seu e acoperit cu pele umedă și în carele prin vibrațiunea ligamentelor vocale, ce sunt ficsate acolo, se produce vocea.

În limba acustică se poate compara laryngele cu fluerile cele cu limbă. Dacă suflăm un torent puternic de aer în această flueră, acea limbă se aduce în vibrațiune și sub condițiuni favorabile se naște un ton.

În larynge se află două limbe vibrând, ce lasă între sine un spațiu liber, prin carele trece aerul.

Cu privire la diversele sunete cari se produc prin larynge, trebuie să deosebim vocea musicală de vocea vorbirii.

Vocea musicala. Pentru reproducerea de vibrațiuni musicale trebuie aduse ligamentele vocale în orecare espansitate; neîntinse nu produc tonuri, ci numai șuerături. Gradul espansității, precum și lungimea membranei vibrând conționează înălțimea tonului. Puterea torentului de aer încă contribuie mult și tonul e cu atât mai nalt, cu cât este spațiul intermembranal mai îngust.

Cumcă scurtarea ligamentelor încă contribuie la înălțimea tonului, se poate deduce de acolo, că din ce sunt mai scurte, din ce și tonul este mai nalt. Așa aflăm la copii și la femei, ce dispun de un larynge mai mic și de ligamente mai scurte, o voce mai naltă, decât la bărbați, cari din contra au un larynge larg și ligamente lungi. Aceste relațiuni se află și la corda violinei.

Vecinătatea aparatului musical încă influențează asupra sunetului și puterii tonului; ea consună cu aparatul musical dimpreună și dă ansă la întărirea sunetului de voce și la schimbarea timbrului. Toracele (peptul), aerul închis în plămâni și trachea (țeve între larynge și plămâni) încă participază prin rezonanță la producerea tonului.

După mărimea laryngelui diferă și circumferența vocei musicale. De regulă el dispune de 2—2½ octave. Vocea femeilor zace mai sus decât vocea bărbătească. Basul merge de regulă dela E (80 vibrații pe secundă până la f^I (342); tenorul dela e (128) până la c^{II} (512); altul dela f (17) până la f^{II} (624); soprana dela c^I (256) până la c^{III} (24). Circumferența vocei musicale întrégă cuprinde deci aproape 4 octave.

Vocea vorbirii. În cele de sus am văzut, că ligamentele vocale singure contribuie la crearea tonurilor, la vocea vorbirii însă iau parte și părțile gurei, la vorba fișcândă chiar și numai ele singure.

Sunetele și literele vorbirii se nasc prin aerul înși espirat, la cari mai ieu parte părțile gurei, chiar și nasul pozițiuni anumite.

Singuraticile componente ale limbei, sunetele, se deosebesc prin aceea, că consonantele reprezintă șuerături curate, nedefinivere, pe când vocalele au caracterul de sunete.

Organul vocal omenesc se deosebește prin aceea de așa numitele flueri cu limba, că el posedă încă în cavitatea gurei o rezonanță, prin care singuraticile tonuri se pot întări și slăbi; fie-cărui vocal corespunde un ton anumit propriu al cavității gurei, ce depinde

dela mărimea ei și carele se poate schimba prę ușor prin o alta poziție a gurei.

Pentru exprimarea vocalei *a* se aduce gura în forma tolcerului, apăsându-se limba în jos și căscându-se gura tare. Gütlegiul rămâne mai închis. La *o* și *u* se rădică în câțva rădęcina limbei, ier înainte se lățeșce limba și gura devine adunată. Din ce se apropie mai tare limba de cerul gurei, din ce devine și mai lung gütul de sticlă ideală, în care e formată cavitatea gurei, cum e la AE. E. I. Nasul trebuie astupat la formarea vocalelor, altminte capetă un caracter nasal.

Diftongele sunt sunete micste, formate prin exprimarea grabnică a două vocale după olaltă.

Consonantele se produc analog vocalelor fișcânde (fără de ton), prin aceea, că aerul, carele se întrebuințează pentru exprimarea lor, aduce numai unele părți ale faringelui și gurei la diversele pozițiuni a lor în vibrațiuni nesunânde.

Noi diferim litere labiale, dentale și gütlegiale, după locul unde se nasc șuerăturile. Tote locurile gurei, unde se formază aceste tonuri, sunt îngustate, închise și formază porți. Așa vorbim despre porța sunetelor labiale: p. b. f. v. n. m. formate prin ambele buze seu prin buza din jos cu șurul superior al dinților. Porța limbei pentru formarea sunetelor dentale: t. d. s. (agere) s (mole) l. n. r se formază prin vârful limbei și partea anterioră a ceriului gurei.

Rădęcina limbei și palatul mole (gütlegiul) formază porța guturală pentru sunetele: k. g. h. c. r. (esprimare în faringe.)

Consonantele compuse se nasc prin combinațiuni grabnice din diversele pozițiuni ale gurei.

Împreunând aceste șuerături cu vocea se naște limba tare, din contra limba fișcâindă, care basază tot pe principiile espuse.

Diferit de aceste șuerături mai există unele, cari nu fac parte din sunetele vorbirii. Aceste sunt: sbieratul. Sbiertatul de frică, de mânie, de mirare, de entusiasism.

Afără de aceste mai există unele sunete consonante, d. e. sărutatul, gemutul, strănutatul, oftatul, sorbitul, gargarisatul, sullatul etc.

De mare interes e vorbitul din pântece, care dacă nu e înșelăciune, se naște prin formarea sunetelor, însă numai la actul inspirațiunii.

Gângăitul se basază pe imposibilitatea organelor vorbirii de a-și desvoldă activitatea lor într'o urmare regulată. Opiniunea acelor, cari afirmă că el se basază pe o respirație greșită, e foarte plausibilă, de orecce prin regularea acesteia mulți omeni s'au vindecat. Coregerea acestui defect se întâmplă prin un exercițiu îndelungat în vorbire seu cetire cu voce naltă, unde mai nainte de exprimarea fie-cărui cuvânt se face o inspirație adâncă.

Cvalitatea formării vocei este în fie-care etate alta. La copil laryngele e foarte mic. Vocea de sopran al băiatului se transformă în bas seu tenor bărbătesc. Esprimarea cuvintelor e diferită la copii, bărbați și bętrâni. Lipsa de dinți, formarea buzelor, sunt cauzele principale; cu deosebire la bętrâni, cauza vocei tremurândă sunt mușchii cei slabiți ai gurei.

O gaură în cerul gurei, precum și neastuparea dosului gaurilor nasului fac vorbirea nasală.

Vorbirea presupune totdeuna presința minții. Idiții n'au limbă, căci sunetele lor n'au înțeles. Paserea poate exprima cuvinte, însă ea nu vorbeșce.

Dietetica organului vocal pretinde mai întâiu, ca aerul care trece printr'ensul să nu fie prę ager seu prę rece, să nu fie impregnat cu prav seu fum, seu să fie mestecat cu gazuri stricăcioșe și periculose, precum e chlorul, amoniacul, acidul carbonic, căci ele prę ușor

pot produce catar, tusă și răguselă. Catarele aceste repetite de multe ori cauză de regulă o diformitate rămânând a ligamentelor vocale, prin care vocea devine aspră, necurată și fără sunet vocal. Cu deosebire se naște catarul atunci, când cineva după vorbire multă, după cânt îndelungat seu după petrecerea într'o odaie caldă, își espune de odată gâtul aerului rece seu inspiră aerul rece. Se poate întâmpla, ca un larynge, carele prin catarele repetite nu mai dispune de tonuri curate, prin o recelă nouă se se umfle atât de tare, încât se devie aproape impermeabil pentru aer, de unde apoi se nasc simptome de sufocare.

De aceea toți aceia, cari vor a-și conserva organul de cânt și cari sunt tare aplecați spre catare, se-și facă de regulă, ca nici odată se nu iasă din odaia încălzită tare, fără de a-și lega gâtul cald și aerul se-l respire au numai prin nas, au prin o basmea, ce ș-o țină dinaintea gurei.

Tote acele substanțe, cu cari ne nutrim și le-am aflat periculoase cu ocaziunea tratării dietetice gustului, pot strică și laryngelui, cu care vin în atingere la actul înghițitului. Usturoiul, muștarul, piperul, ardeiul, rachile pot strică tot atât de mult și aici. Ghiața, apa de ghiață, scuipatul impregnat cu suc de tutun, tutunul de nas, multe corpuri străine, colțuroase, ascuțite, au se fie delăturate cu cea mai mare grige.

Întețirea pré mare a laryngelui prin cântat, vorbit, sbierat, poate aduce cu sine o disfonie stricăciosă a ligamentelor vocale. O espansitate neegală a ambelor ligamente poate da ansă la tonuri duple, precum se întâmplă de multe ori la răgușele, unde în loc de un ton curat, ni se represintă două sunete mestecate.

O resturnare a vocei se întâmplă la catare cronice prin lipirea flegmei asupra ligamentelor vibrând. Disfonia cea de regulă, pe care o aflăm la învătători, cantori, predicatori, e cauzată prin o sup. aintețire a mușchilor și nervilor organului vocal. Ea se exprimă în multe forme, parte prin o voce răgușită, fără putere și sunet metalic, parte că ori e pré naltă seu pré adâncă, de multe ori monotónă și resturnătoare.

Dietetica pretinde mai departe, ca se nu dedăm gâtul pré delicat, aplicat spre morb; spălându-l cu apă rece și portându-l deschis, ușor il vom pute espune, fără pericol. Recirea corpului încălzit, cu deosebire a picioarelor, încă contribuie la inflamații de gât, de aceea se o evităm.

Cultura vocei musicale. Vocea musicală are se fie totdeauna curată, fără de sunet lateral, se fie sonoră și metalică, de ajuns puternică și plină, sigură (nu tremurândă) și durabilă.

Calitățile aceste se pot ajunge prin exercițiul din copilărie. Mai întâiu de toate, trebuie se căutăm a-i înmulți rezonanța, care o cunoșcem deja, formată prin torace, plămâni, trachea, larynge, faringe, cavitatea gurei și dinții. Resonanța se poate întări prin exerciții de gimnastică a organelor respirătoare, prin inspirații puternice, prin care tonul devine mai plin și cu sunetul mai mare. Prin exercițiile aceste se întăresc și mușchii respirațiunii, căpătând tonul prin acesta ore-care putere și regularitate. Nici odată se nu espirăm la formarea tonului cu vehemență, ci se-l lăsăm se curgă lin.

La formarea tonurilor trebuie lărgite și celelalte organe de rezonanță ad maximum, prin căscarea lor și prin delăturarea de ori ce pedice. Ligamentele se fie curate și lipsite de ori ce proces inflamator, ceea ce contribuie mult la tonul curat și metalic.

La formarea tonurilor curate se recere mai departe, ca vibrațiunile se nu afe în gură nici o pedecă și ca tonul până la eșirea lui din gură se-și afe curs liber. Acesta se poate ajunge prin exercițiu greu de a

ține la cânt limba, cerul gurei, buzele, dinții într'o situație corespunzătoare. Valurile sunetului se bată în acel corn, ce-l formeză dinții deasupra cu cerul gurei.

Siguritatea și durabilitatea tonului se pot ajunge prin o nutrire bună și corespunzătoare a corpului întreg, prin aceea, că numai încet ne redicăm vocea, că ținem pauzele cuvenite și că nu ne omorim vocea prin o înteețire grabnică de odată și fără de cap.

La începutul exercițiului de cânt vom afla o de-tonare, o scăpătate a vocei, ceea ce se nu ne descu-rageze de loc, căci numai prin putere deplină, prin audul câștigat, prin ascultarea de cântăreți și instrumente bune, vom pute merge și noi siguri.

Cuvintele de cântat se le exprimăm mai întâiu cu voce naltă, clar și respicat, și numai după aceea se ne încercăm a le cântă tot așa de curat.

Dr. Ioan Moga.

Descântece din Bucovina.

VII.

De cés réu.

'a sinecat,
S'a mânecat
N. dela casa ei.
Dela mēsa ei
Grasă și frumōsă,
Tare și voiōsă.
Și când a fost:
La meș de cale,
De cărare
Înainte ieșitu-i-o
În cale opritu-o.
Archangelul Mihail
Cu cal negru pantanog,
Cu noue urși,
Cu noue ogari
Născuți,
Crescuți,
Din ziua St. George făcuți,
Cu paloș de tun,
Cu sabie de fulger,
Tâind,
Săpând
Cés réu căutând.
Dar ori cât a căutat,
Nicăiri nu l-a aflat,
Decât numai în trupul lui N.
Aflatu-l-o,
Tăiatu-l-o,
Săpatu-l-o...
N. forte s'a invăerat.
Forte s'a mișelat.
Nime n'a vățut'o
Nime n'a auțit'o,
Decât Maica curată,
Maica précurată,
Auțitu-o,
Vățutu-o,
Înainte ieșitu-i-o
Și întrebatu-o:
„— N. ce te văerezi,
Ce te mișelezi?
„— Of! Maica curată.
Maică précurată!

Cum nu s'a văieră,
 Cum nu s'a mișelă,
 Că N. s'a sinecat
 S'a mănecat
 Dela casa ei
 Dela mēsa ei.
 Grasă și frumōsă,
 Tare și voiōsă;
 Dar când a fost:
 La meș de cale,
 De cărare
 Înainte ieșitu-i-o.
 În cale opritu-o
 Archangelul Mihail.
 Cu cal negru pantanog
 Cu noue urși.
 Cu noue ogari.
 Născuți,
 Creșcuți,
 În ȃia de St. George făcuți.
 Cu paloș de tun,
 Cu sabie de fulger,
 Tăind,
 Săpând.
 Cēs rēu căutând.
 Dar ori cât a căutat
 Nicăiri nu l-a aflat.
 Decât numai în trupul lui N.
 Aflatu-l-o,
 Săpatu-l-o,
 Tăiatu-l-o,
 În cuptoriu de fer aruncatu-l-o,
 În cociorvă de fer învrtitu-l-o,
 Cu pilug de fer pisatu-l-o,
 Din puiă de fer scosu-l-o,
 În sită de fer aruncatu-l-o,
 Cu dēnsa cernutu-l-o,
 Cu dēnsa vnturatu-l-o
 Sē nu se alēgă nimică
 Din cēsul cel rēu,
 Cum nu se alege nimică
 Din pulberea de pe drum . . .
 N. sē remăe curată.
 Curată și luminată.
 Ca maica ce-a lāsāt'o,
 Ca Dumneșeu ce-a dat'o.
 Amin! Amin!
 Ca sōrele 'n sēnin!
 Dela mine descāntecul,
 Dela Dumneșeu lēcul!

N o t a.

Descāntecul acesta, cules dela o romāncă din satul Bilca, mi l-a împărtășit dl Tōder Bumbac, preot.

S. FI. Marian.

Producțiunea artificială a diamantului.

Scirile de senzație ne vin, de obicei, din America. Aș, pentru a variă puțin, ele ne sosesc din Anglia. Se anunță, în adevēr, că Englesii au ajuns a fabrică diamantul.

Pentru a evita ori-ce confusiune, sē precisăm bine faptele.

E aprōpe o lună de când citiam prin ȃiare, că un chimist din Glasgow, dl James Mac-Tear, ar fi găsit mijlocul de a produce, în mod artificial, diamantul.

Specimenele fuseseră supuse la cercetări unor es-
 perți abili.

Erau diamante, adevērate diamante, ce e drept forte mici, dar așă de frumoșe! Sgomotul se respândi, și sil și pe Academia de șciințe din Paris sē-i deschidă ușile. Se schimbă telegrame în privința acēsta între invētaș; în timp d'o sēptēmānă cel puțin puteam sē ne imāginăm, că frumoșa problemă a producerii diamantului e deslegată. Ilusia fu de scurtă durată. Pentru ca o piētră prețioșă sē fie, într'adevēr, diamant, trebue, înainte de tōte, ca ea sē fie formată din carbon curat, de carbon cristalisat; pietrile dlui Mac-Tear însē sūnt, după cum se pare, niște silicate niște combinațiuni de silice și diferite base, ceea ce le face sē reintre în modesta categoriē a giuvaerurilor de sticlă, strass, etc. *

D'abiă însē se sfișise cu diamantele fantastice ale dlui Tear, și o altă telegramă, cu data de 26 februarie, ne anunță: „Societatea regală din Londra. Ultima sedință din Burlington House, D. Hannay a realizat producțiunea artificială a diamantului“.

De dōue ori în mai puțin d'o lună! și, întēmplare ciudată, de doi chimiști din Glasgow, căci d. H. Ballantine Hannay e tot din Glasgow!

Eră ore și asta o ilusie? Se pare că de astă-dată scirea are ceva adevēr în ea și se presintă cel puțin cu caractere de autenticitate! Noi însē nu o reproducem de cât sub tōtă reserva. D. Hannay a comunicat rezultatul încercărilor sale, forte ingenioșe de altcum, Societății regale; el a arētat chiar eșantiōne. Putem resumă în câteva linii trāsăturile principale ale memoriului seu.

Diamantul fiind carbon cristalisat, autorul a căutat, ca și predecesorii sei, sē descopere un disolvant al carbonului. Se șcie că ori-ce substanță odată disolvată se depune apoi în cristale prin simpla evaporare a lichidului disolvant. Tot ca predecesorii sei, d. Hannay n'a putut face nimic în acēsta direcție. Atunci a plecat dela alt principiu.

Unele corpuri cari nu se disolvă în apă la temperatura ordinară, ca silicea, alumina, oxidul din zinc, se disolvă din contră în vapori de apă supraîncălđiți. Pentru ce nu s'ar găsi un vapor sēu un gaz, care adus la o temperatură înaltă și sub o presiune enormă, sē disolve carbonul și sē se compōrte ca vaporii de apă în față silicei aluminei? D. Hannay încercă astfel un mare număr de disolvante gazōșe, și supuse acțiunii lor, cărbūnle de lemn, grafita, funinginea. Încercări zadarnice! Între aceste, d. Stoekes, un eminent chimist, i dete idea de a-și continuă studiile pe o cale cu totul alta.

Graham, în niște esperiențe rămase celebre, a demonstrat că unele metale aduse la o temperatură înaltă, cum e palladium mai cu sēmă, platina, etc. capētă curioșă proprietate de a absorbi cu energie mari cantități de hydrogen; mulți chimiști cred chiar că hydrogenul absorbit se combină cel puțin în parte cu metalul. Esistă multe gasuri formate din combinația hydrogenului cu carbonul, de esemplu gasul de iluminat. Dēcă aceste gasuri ar fi încălđite sub o presiune tare în prezența unor metale bine alese, combinația ar mai subsistă? Hydrogenul nu va fi luat de metal, și carbonul, pus în libertate, nu s'ar depune în cristale după recire? Acēsta este esperiența ce a încercat'o d. Hannay. **

* D. Mac-Tear a recunoscut singur în urmă, că pōte că s'a încelat, și că trebue sē se suspende ori-ce hotărrire înainte de noi încercări.

** În fond acēsta nu e de cât o aplicare a frumoșelor lucrări ale dlui Henri Sainte-Claire Deville asupra dissocierei corpilor.

El a luat un tub de fier turnat foarte resistant, cu pãreții foarte groși, închis la un capet, deschis la celalalt. Prin cãpãtãiul deschis el a introdus vapori de hidrocarbure comprimați la o presiune enormã de mai multe sute de atmosfere, și un compus azotat stabil destinat a ușurã mai mult separarea carbonului. Tubul a fost adus apoi la roșu sombru în timp de cãteva ore. Dupã rãcire s'a desfãcut aparatul; s'a fierãstruit tubul și s'a gãsit, afirmã d. Hannay, numeroase cristale de carbon, adevãrate diamante.*

Nu e nici o îndoieală, într'adevãr, cã eșantioanele prezentate Societãții regale nu ar fi adevãrate cristale de carbon de un alb frumos strãlucitor. Ele oferã toate caracterele diamantului. D. Maskelyne, învãțatul director dela British Museum, le-a examinat și nu are nici o îndoieală asupra compoziției lor. Opinia dlui Maskelyne a fost coroborată înaintea societãții de dl profesor Roscoe, din Manchester. Cristalele dlui Hannay au forma octoedrice, caracteristicã a diamantului; ele au duritatea diamantului și sânt fãrã acțiune asupra luminei polarizate; sânt inatacabile în acidele ce fierb. Încãlzite în arcul electric, ele devin negre, ca și diamantul. Arse în oxygen pur ele au dat la analizã 95% de carbon.

S'a ridicat mai ântãiu ore-care eșitațiune în spiritul dlui Maskelyne, când i s'a trimis eșantioanele, nu asupra compoziției cristalelor, ci asupra autenticitãții proveninței lor. Specimenele sânt foarte mici; nu cãntãresc nici a suta parte din un carat: sânt niște fragmente; s'ar dice chiar niște fãrãmituri de diamant. Dl Hannay s'a esplicat în privința acãsta, dicând cã probabil cristalele au fost sfãrãmate prin ciocniturele violente ce a trebuit sã facã țevii de fer pentru ca sã deslupã eșantioanele. Dupã cererea mai multor chimiști și a dlui Spootiswoode, președintele societãții regale, s'a decis ca dl Hannay sã-și repete eșperințele înaintea unei comisii, și ca pãnã atunci sã se suspende ori-ce hotãrire definitivã.

Astfel sânt faptele esacte în acest moment. Dãcã nu sãntem încă formal autorizați sã conchidem, cã într'adevãr dl Hannay a fãcut diamante, nu mai avem însã dreptul sã negãm rezultatele ce se pare cã a obținut. Trebuie sã așteptãm noi încercãri.

În ori-ce cas, și pentru moment cel puțin, eșperința foarte remarcabilã a chimistului din Glasgov nu are de cãt o însemnãtate științificã. Operațiunea e foarte grea de condus și e foarte costisitoare. Cristalele închise într'un tub mic ca o penã sânt aprãpe microscopice; valoarea lor nu trece de 5 pãnã la 6 franci, și pentru a le produce, a trebuit sã se cheltuiescã mai mult de 150 fr. Mijlocul, cum vedem, nu e tocmai practic și economic. Dar el nu e de cãt un început, care nu compromite nici de cum viitorul. Ore în științã nu e totul cu puțințã? E permis deci sã sperãm totul. Dãcã vor fi confirmate primele rezultate obținute de dl Hannay, totuși vor remãne ca ceva însemnat în istoria producțiunii artificiale a pietrelor prețioase.

D. N.

Chillon și lacul dela Genf.

— La ilustrațiunea de pe pag. 289. —

Ilustrațiunea din nr. presinte înfãțișeazã unul din cele mai frumoase puncte al Șvițerei. Castelul Chillon și lacul dela Genf.

* Reacțiunea, așã cum o aratã diarele englese, ni se pare cam obscurã. E probabil cã hidrocarburele s'a dissociat la temperaturã la care s'a adus tubul. Hydrogenul se filtreazã la acea temperatura prin fier, și carburul se depune pe pãreți. Eșperințe analoge au fost adesea fãcute în Franca asupra hidrocarburelor în laboratoarele dlor Henri Deville și Berthelot.

Castelul Chillon zace aprãpe de picioarele unui del acoperit de pãduri, pe o stãncã, și cu tunurile sale așã dicând se scaldã în lacul dela Genf.

În depãrtare se vede Villeneuve, orașel compus din niște case simple. Înnapoia acẽstuiã apar piscurile acoperite de zãpadã ale muntelui Dent-du-midi, privind rece natura înflorindã.

Castelul are o legendã foarte interesantã. A vãzut petrecându-se multe zile frumoase și triste. A fost și loc de petrecere, dar și temnițã. Aici a suferit între alții și priorul din St. Victor, Bonifat, dela 1530—36, legat cu lanțul de o grindã, pãnã ce bernienii il eliberarã. Lord Byron descrie acẽsta întẽmplare în celebra sa poemã intitulatã: „Prinsonierul dela Chillon”.

Când cãlãtorul trece pãcolo și priveșce acest castel, tresare, cãci își aduce aminte de cutrierãtorea șcenã eternizatã de lira marelui poet engles.

I. H.

Otrãviri prin cãrți de visitã.

Un numãr important de autori susțin tesa și resolvã în sens afirmativ și unanim cestiunea dãcã sãrurile de plumb sânt sãu nu vãtãmãtoare. Mai recent, ênsuși dl doctor Calendero în intitulatul seu: Cosmetice cu baza de plumb, ne dã o dovãdã netãgãduitã despre acest adevãr.

Cu toate acẽste, sânt ômeni cari prin imprudențã fac un us dîlnic de acẽsta teribilã otravã, neșciind nenorocitiã la ce pericol sã espun. Acesta ne ain propus a face cunoscut publicului profan, și misterele științei, de un pericol inevitabil.

Voim a vorbi despre cãrțile de visitã lustruite și cu un aspect metalic al moarului de cari mai ales înalta și lucșosa societate se îndeletniceșce a purtã în busunare și a trece prin mãni.

Acẽste cãrți de visitã duse porțelan, sânt preparate printr'o soluțiune concentratã de acetat de plumb în care cartea sã introduce și se imbibã înainte de imprimarea literilor. Semnul dupã care se mai pãte cunoșce acẽste cãrți, astfel preparate este cã, îndoindu-le cinea, produce un fel de scãrțuiturã caracteristicã, un ușure craquement precum dice Wittstein în „Monitorul științific” din iulie 1868.

Una din acẽste cãrți de visitã e îndestulãtoare pentru a otrãvi un copil care din nevinovãție ar luã în mãnã și ar trece prin gurã o carte uitatã pe mesã sãu aruncatã de pãrinții ori cunoscuții familiei.

Înțelege dar ori-ce om iubitor de binele seu și al familiei sale cã nu facem de cãt un serviciu societãții recomandându-i cu stãruințã a se feri de usul acestor cãrți de visitã.

Șcim cã acẽste linii vor lovã susceptibilitãțile multor don-juani și mai ales ale multora din frumoșele nôstre, de ore-ce soiul acesta de ômeni cautã mai în toate parfumatele lor îndeletniciri, lustrul și schlipela. Sperãm însã cã în fața unui pericol pe care il semnalãm în totã nuditatea lui, vor pãrãsi, fie chiar cu regret usul unei otrãviri morale ce delecteazã numai pentru moment simțurile, dar în urmã aduc rele ireparabile.

În ori-ce cas noi ne facem datoria de ômeni ai științei, siguri cã toți preferã forma și aspectul fondului, și cã facem un serviciu cel puțin acelorã cari vor avã nisuiințã de aci înainte sã punã mãnã pe foc neșciind cã-i arde și cari vor avã atãta simț de observațiune în cãt sã asculte o bunã povațã pentru sãnãtatea și vițta lor. Recomandãm acest articol și jurnalelor ce cred ca sã interesã de binele public rugându-le a atrage și din parte-le atenziunea cetitorilor lor asupra acẽstei nenorociri pe care o semnalãm aci.

P. M. R.

SALON.

Un răspuns bărbaților.

Am auzit de multe ori, am cetit și în prețuita noastră „Familie“, că femeile sânt cauza, că bărbații nu se prę însoră. Lucsul femeilor e foarte mare, de aceea nu cuteză bărbații să se însore.

Tema acęsta s'a variat în atâte forme, încat noi femeile ar trebui să desperăm de viitorul nostru, de cumva noi în adevăr am fi numai niște păpușe de modă, precum ție bărbații, și de cumva acele svaturi și vorbe frumoșe în adevăr nu ni-ar folosi nimica.

Dar fără cauză ne acuză domnii bărbați, căci nu noi, ci ei sânt pęcătoșii.

De când a ajuns a fi modă, ca bărbații să se însore pentru zestre, de atunci s'a esilat din familii simplitatea. E bine, decă bărbații se însoră pentru bani, spună-ne dar și ei că ce dau? El umblă câte jumătate de an la cutare familie cu fęta mare, dar nu pentru ca să cunoscă mai bine pe fiitorea lor, ci pentru ca să se asigure de starea materială a părinților.

Părinții, cari voiesc să-și mărite fetele, sânt siliți a se întărită, a se arătă bogati și a face promisiuni, pe cari mai târziu nu le pot realisa și nefericirea părechei nouse e sigură.

Candidatul de mire, la rëndul seu și el voiesce să apară mai mult decăt ce este. El știe pentru ce? Dar o spunem și noi: pentru ca cât mai ușor să potă legă acęsta căsătorie și din zestrea nevestei să potă plăti datorile făcute ca holteiu.

Căsătoria se face. Și care e urmarea? Desamăgire din ambele părți. Atunci se constată, că fiecare a înșelat partea cealaltă. Se înțelege, că după acęsta desamăgire nu pôte să urmeze decăt un traiu plin de cele mai mari neplăceri, o viață furtunosă.

Decă fęta se arătă simplă, candidatul de mire nu o gășeșce destul de cultă, ma și săracă și fuge mai departe, unde își va puté realisa dorințele sale. Ce să facă dară fęta, de cumva nu voiesce să remănă purure fęta 'n pěr? Cum să se pörte, să ve placă, dlor bărbați?

După părerea mea, bărbații sânt chiețați a face inițiativa. Dela ei atěrnă să readucă simplitatea bună de demult. Nu facă ei curte numai lucsului, ci aprețieze și cultura inimei, și vor vedé ce schimbare mare se va face între fete.

Dar până când ei vor avé față de femei o atitudine ca pân'acuma; până când numai lucsul, banii și zestrea vor fi magnetul ce-i va atrage la însurătore: să nu se mire, că între femei va domni lucsul și nu ne acuse pentru acęsta pe noi.

O mătușe bętrână.

M o d a.

Așă numitul demi-seson s'a terminat. Damele a început să pörte toalete de veră, căci în sfęșit și veră a sosit. Nőuele toalete de veră sânt foarte ușore și pre delicate. Mai plăcute sânt cele de satin fin de colóre deschisă, cu garnisire albă seu de dantele crême. Acuma se gătesc niște satinuri atăt de escelente, încat stofa pare mętasă.

Între rochiile de spelat cea mai noulă este stofa așă numită „vieux Delfin“, un fel de crême-creton vëndet cu flori seu de o colóre seu pistriță.

Se fac rochii foarte frumoșe și din gaze-urile nouse

și elegante. Cele mai portate sânt „velonté“-le, cari fac efectul brocatelor.

Pentru rochii de portat în tóte țilele se recomandă „mousseline de laine crępounee“, din care se află cel puțin 50 de nuanțe de colóri, deci fie-cine își pôte alege ușor.

În bijuterii asemenea se află mai multe noutăți. În privința asta moda a trecut dela animale pe terenul tehnicei. Acuma damele pörta ca bijuterii cuie de aur și de argint, cari de multe ori sânt garnisite cu diamant seu cu alte petri scumpe. Cerceii cari se pörta acuma, se numesc „trous-trous“, căci consistă din un cuiu.

Alesandrina.

E c h o.

Profesorul: Dle candidat, cred că te-ai pregătit pentru examenul de mäne.

Candidatul: O! da. Am deja pantaloni, însă frac n'am putut să capët.

*

Profesorul: Spune-mi, Ioane, ce folos aduce istoria naturală?

Școlarul: 1 fl.

Profesorul: Cum?

Școlarul: Așă că dl profesor o cumpără cu 1 fl. și ni-o vinde cu 2 fl.

*

— Scumpa mea Eufrosină, într'atata te iubesc, încat îndată te-oiu mănca.

— Nu-ți este permis. Au nu știi, că ești vegetarian?!

*

Un institutor are două tabacheri; una din ele, cea mai veche, este rotundă și-i serveșce în timpul sęptemănei, cea altă este noulă și de formă pătrată și nu-i serveșce de cât Dumineca. În cursul unei lecțiuni de geografie, voind să dea școlarilor o idee precisă despre rotundimea pământului, le dișe:

— Iecă, priviți tabacherea mea. E bine, aceeași formă are și pământul.

Opt țile în urmă trece revisorul școlar:

— Care este forma pământului, — dișe el adresându-se cătră un copil.

Și copilul, care avea în minte esemplul profesorului, i răspuse:

— Dle revisor, pământul este rotund în timpul sęptemănei și are formă pătrată Duminecă.

Literatura și arte.

Nr. 3 al „Școlii Practice“ conține următoarele materii: „Plan de lecțiuni pentru școle elementare românești“, urmare, de Vasile Petri; „Grădina școlii“, urmare; „Limba română în școlile elementare, tratată din bucăți de cetire“, urmare și fine, de Vasile Măndrean; „Ortografia Academiei Române“, reproducere din Analele Academiei Române; Un invęțator incendiat (Vasile Oltean în Șumal în Biharia) cere ajutor dela colegii sei; Bibliografi.

„Stilul și Poetica limbei romane“, a cărei aparițiune s'a anunțiat deja și în foia acęsta, ni s'a trāmis și noulă. Autorul ei este dl Iosif Tempea, preot și profesor gimnasial în Lugos. La acęsta lucrare, care în octav mare conține 128 pagine și costă 95 cr., vom reveni. Se află de vëndare la editorul Adolf Auspitz în Lugos.

Piese musicale române. Dl C. G. Porumbescu a scos la lumină ierăș două compozițiuni nouse: „Hora Brașovului“ prețul 60 cr. și „Tupiliș prin nagaruș“, polca-franțaise cu motive din opereta aceluiaș autor în-

titulată: „Craiu nou“. Prețul piesei din urmă e 42 cr. Cu plăcere le recomandăm cetitătorilor noastre.

✓ **Carte de închinăciuni**, tipărită sub povătuirea înalt preosfințitului mitropolit Veniamin Costachi la anul 1841 și retipărită de Lascar Stavri în zilele M. S. R. Carol I, la anul 1882. I vol. 259 pag. legat, a apărut la Pietra. Prețul 3 l. n.

Diarele române. „Românul“ publică lista tuturor diarelor române. Conform acesteia numărul lor este 121. Dar acesta listă nu e completă și nici exactă. Unele diare nu sunt însemnate, iar pentru altele e fals indicat locul apariției. Numărul diarelor române este mai mare.

Musicalie nouă. La Taborszky și Parsch în Budapesta a apărut: Căntecele populare din piesa: „Szép leányok“ de Gr. Csiky. Prețul 1 fl.

C e e n o u ?

Știri personale. *Di George Bardosi*, proprietar în Boița, drept recunoștință a meritelor sale câștigate pe terenul cauzelor publice, a fost decorat cu crucea cu coronă pentru merite. — *Di Gavril Onisior*, a făcut cu finea lui mai la universitatea din Cluș censură de profesor, iar la 10 iunie a fost promovat la gradul de doctor în filosofie, și va fi aplicat la gimnaziul din Năsăud.

Hymen. *Di E. Craiovan*, învățător în Ghiroc lângă Timișoara, s'a cununat cu domnișoara Maria Bocean, învățătoresă în Izvin.

Academia Română ținut sedință publică vineri, în 4/16 iunie la ora 1 p. m. 1) *Di P. S. Aurelian* continuă citirea memoriului său despre starea economică a României în secolul XIII-lea. 2) *Di V. Maniu* continuă citirea memoriului său asupra scrierilor istorice apărute în străinătate cu privire la Români în ultimii doi ani. 3) *Di Gr. Ștefănescu* făcând o dare de seamă despre aerolitul dela maiu în Transilvania și despre colțul de mamut dela Colintina. 4) *Ier di Gr. G. Tocilescu*, membru corespondent al Academiei, continuă citirea comunicațiilor sale asupra monumentelor și inscripțiilor romane aflate în Dobrogea.

Asociațiunea transilvană va ține adunarea sa generală în anul acesta la Deș în zilele de 27 și 28 august st. n. Inteligența română de acolo s'a și întrunit spre a face pregătiri pentru primirea oșpeților. Se speră, că și acesta adunare va fi cercetată de un public numeros, de oră-ce o mare parte a oșpeților și membrilor va pute călători de către Cluș pe calea ferată. Pe timpul acela se vor face și excursiuni în diferite locuri din giurul Deșului.

✓ **Despre petrecerea din Beiuș**, ținută la 11 l. c., mai primirăm o împărțire întârziată, din care vedem că la aceea au luat parte următoarele dame: domnele Hermina Ignat, Irina Antal, Irina Băbescu din Chereluș, Antița Pop, Cristina Kiss din Tulca, Adela Glița din N. Hidișel, Laura Hermann din Răbăgani, Vilhelmina M. Papfalvai din B. Valani, Sofia Breancu, Rosalia Selăgian, Rosalia Caba, Ana Ardelean, și domnișorele: Irina Antal, Cristina și Hermina Kiss din Tulca, Rosalia și Maria Hermann din Răbăgani, Cornelia Pop, Aurelia Roșescu, Luisa Cretiu, Teresia Jănosi, Elena Boțoc, Adalbertina Balaș din B. Valani, Adela Dudulescu, Antonia Ditrich, Maria Indre, Florica Leșan, Elena Dringou.

Două festivități române. *Din Sibiu* primirăm cu datul de 19 iunie următoarele șire: Aseră avurăm norocirea a participa la o festivitate și petrecere națională foarte cordială. Pe orele 6 d. a. adeca publicul român din loc și giur eră invitat în localitățile casinei spre a asista la distribuirea medaliilor și diplomelor pentru premiații dela expoziția din anul trecut. Președ.

comitetului local de expoziție, protosincel dr. Il. Pușcariu, deschise festivitatea prin o cuvântare acomodată, se cetiră apoi numele premiaților și cei prezenți veniau, între sunetele muzicii, și își luau în primire diplomele, respective medaliile. Terminându-le împărțirea premiilor, președ. încheie festivitatea prin o cuvântare scurtă, dar bine simțită. După acesta se rădică păr. ass. cons. Boiu, și în termeni aleși, mulțumește în numele celor prezenți atât comitetului central, cât și celui local pentru jefele aduse în interesul națiunii. Publicul erupse în întreit „să trăiescă“ pentru președinții comitetelor. Cu regret foarte mare s'a simțit lipsa pre on. dame dela acesta festivitate. Prezențe au fost numai ddnele C. Boiu, A. Moga, dna Dunca și dș. E. Simtion. După aceste ne aședarăm la mese și petrecurăm până la 10 ore. În decursul mesei corul sodalilor români începând cu „Deșteptă-te Române“, a cântat mai multe piese naționale. Toastele însullețite n'au lipsit. Astmod petrecerea a fost de tot animată. Contingentul cel mai mare din cei prezenți îl compuneau membri „Reuniunii sodalilor români“. Eră o adevărată bucurie a te vedea față în față cu atâți industriași români, viguroși, de totă speranța. Cătră 10 ore am fost onorați cu prezența mai multor pre stim. familii, începând deci danțul, care puse coronă festivității solemne. — *La Brașov* asemenea în duminica trecută se făc cu pompă împărțirea premiilor. Serbarea se ținut în sala gimnaziului și se deschise prin o cuvântare a dlui Diamandi I. Manoli, fost președinte local al comitetului expozițiunii. Apoi se distribuă medaliile și diplomele.

Institutul „Albina“, precum ni se scrie din Sibiu, va înființa în toamna acesta o sucursuală în Brașov.

Din Mehadia ni se scrie, că între cei 750 de oșpeți, câți se află pân'acuma acolo, sunt puțini români. Timpul pân'acumă a fost mai ploios. Acuma se deschide natura. Băile anul acesta au primit un vestmânt nou. Tot s'a renovat și un otel nou s'a zidit în față cu capela română, care încă e văpsită de nou. Ville particulare încă se zidesc mereu, pentru că pe teritoriul băilor statul nu vinde teren nimeniuia; iar el fiind sărac seu cu puțin spirit de întreprindere, nu zidește. Cu toate aste, inginerul Zsigmondy din Budapesta vizitând băile, a făcut planul pentru un stabiliment de băi cu 100 de cabine, fiind că băile de acuma nu ajung a satisface trebuința.

Constanța, de când se află în posesiunea României, a luat un avânt mare. Case mari, frumoase și elegante, scrie un corespondent al „Românului“, resar ca prin minune; fabrici însemnate se construiesc; totul în sfârșit se lucrăză c'o activitate febrilă. Clădirea cea mai însemnată este otelul „Carol I“, cu trei etaje afară de mansarde și care a costat pe compania englesă 1.400.000 lei. El se redică măreț și impunător, lângă farul Constanței, având o față spre mare, cealaltă spre bulevard. El este opera dlor arhitecți Al. Orescu și Enderle din București. Acum se pôte dice, că stațiunea balneară maritimă Constanța are tot ce trebeu spre a corespunde la așteptarea chiar a celui mai pretențios vizitator.

Călușerul în Italia. Aflăm cu plăcere din „Bin. Public“, că măestrul Mocean dimpreună cu distinsul gimnastic Velescu, cari au fost atât de viu aplaudați anul trecut la Sibiu cu ocaziunea expozițiunii naționale, voiesc a întreprinde o excursiune în toate orașele mari din occident, dar mai cu seamă în Italia, pentru ca să arête și acolo descendenților vechilor romani danțurile străbune „Călușerul“ și „Bătuta“, precum și alte danțuri naționale și strămoșești. Cine nu li-ar ură deplin succes?!

Jurnal filo-român în Viena. Jurnalul hebdomadar „Der Osten“, înființat de cunoscutul publicist din Bucovina dl H. Bresnitz, carele în cinci-spre-zece ani a apărut cu curaj și perseverență interesele române în Viena în limba germană, a încetat a mai apare, după ce dl H. Bresnitz a devenit proprietar al jurnalului vienes „Morgen-Post“, carele apare în toate zilele. „Morgen-Post“ este cel mai vechiu între jurnalele vieneze, ce apar în toate zilele, căci deja numeră al 32 an al existenței sale. Jurnalul „Morgen Post“ va reprezenta, întocmai ca și „Der Osten“ interesele române cu toată energia, și drept aceea recomandăm jurnalul „Morgen-Post“ cu toată căldura atențiunii publicului român. „Morgen-Post“ apare în toate zilele, chiar și în dumineci și sărbători, iară prețul abonamentului pe lună este numai 1 fl. 50 cr. Pentru scrisori și expedițiuni de bani ajunge adresa: Journal „Morgen-Post“ în Viena, Kolingasse 17.

Un principe autor. Principele de Montenegro, Nicolae I, a scris acum de curând în limba serbă o dramă în versuri și în trei acte, intitulată: „Împărăteasa Balcanilor“. Această piesă se crede că are să fie tradusă în limba franceză, căci principele a făcut studii escelente la liceul Louis-le-Grand în Paris.

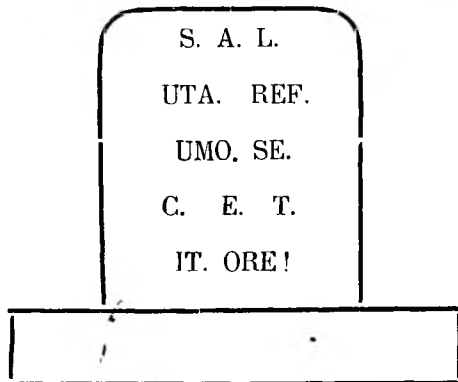
Societățile de temperanță în America. Legistura statului Delaware a publicat o lege, după care toți proprietarii cari vor închiria imobilele lor la cămăriari, vor fi răspunzători de daunele suferite de persoanele cari vor fi abuzat de băuturile alcoolice vândute de debitanții în cestiu. Și fiind că daunele interese fiesate de lege se rădică la o sumă respectabilă, apostolii temperanței sunt în culmea satisfacțiunii și pe deplin încredințați că d'aci în șese luni nu vor mai exista cărciumi în întregul Delaware.

Telegrafia. În una din ședințele Academiei de științe din Paris, dl Alglave semnală un fapt care interesează istoria telegrafiei și Academia științelor. În 1783, Academia fu chemată ca să examineze un aparat, care în câteva secunde, fără stațiune intermediară, trimetea un avis la 30 leghe depărtare. Condorcet, raportorul comisunii, constată că sistemul era ingenios și practicabil. Un plic sigilat, care s'asigure drepturile inventatorului, fu depus la această epocă. Este vorba astăzi ca să se caute acest plic în archive și să se desfacă spre a împărtăși științei cele cuprinse într'ensul. Comisiunea administrativă a fost însărcinată cu acesta.

Au murit: Maria Belintian, măritată Hecht, la Timișoara, în etate de 25 ani.

Ghicitură archeologică

de Mateiu Socodoran.

Acest monument s'a găsit nu de mult lângă satul Minciunești, și nimene n'a fost în stare să descifreze inscripțiunea.

Poftim, decă puteți!

Terminul de deslegare e 5 iuliu. Ca totdeauna, și de asta-dată se va sorti o carte între deslegători.

Deslegarea ghicitei de șac din nr. 20:

O vino lângă mine, căci ietă vântul bate

Și florea demineței de-acum va vesteji:

De-acum când te-i întorče din locuri depărtate,

În dar o vei căta-o, căci n'o vei mai găsi!

Dar vino lângă mine și morțea va fi dulce,

Pe ale tale brațe când fruntea voi plecă,

Așa drumașul țării în câmp vrând să se culce,

E fericit când plecă pe-o florie fruntea sa.

Bine au deslegat-o domnele și domnișoarele: Elena Zacharia n. Daminescu, Emilia Ciurdar n. Farcaș, Emilia Onciu n. Ciavoșchi, Iconia Borca, Fira Serafin, Eufemia Duma, Silvia Tamașdan, Ecaterina Micu, Elena Micu, Maria Ilieș n. Pap, și dnii George Șandor, Alexandru Brădean, Emilian Micu, Grațian Flonta, B. O. Popescu.

Premiul l'a câștigat dna Emilia Ciurdar în Farnaș.

Cuția publicului.

Aniversaria mi-a adus în dublu următoarele muzicale pentru pian:

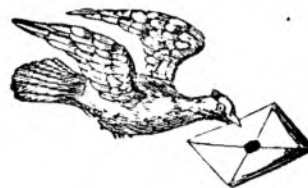
1) „Rapsodia română“, de Anton Șipoș. 2) „Marș triumfal“ de Iules Heise. 3) „O horă“ de Golombiovski-Porumbescu. 4) „Marș funebru“ de G. Scheletti. 5) „Hora dorobanților la Grivița“ de E. Neudörfler.

Aș schimbă cu drag, cu ori ce alte piese române, ce nu posed.

„Jocul Romana“ fie tipărit ori bine decopiat, este dorit.

Deci dară acei dni ori dame ce ar schimbă, sunt rugați a trimite titlul pieselor sub adresa: Nina Lupu, Timișoara-Spion nr. 11.

Poșta Redacțiunii.

Cermeiu. Ve mulțămim, dar despre acesta am raportat deja în nr. 22 al foii noastre.

Caransebesi. Am făcut ce a fost cu putință, precum vei allă cât mai curând.

Dni I. S. P. în Viena. N'ai primit epistola noastră adresată în luna trecută la Budapesta?

Dnei A. G. în B. Cât mai curând.

Iustus. Acesta fu a treia corespondință ce primiram despre acea petrecere, dar la 11 zile. După cele publicate deja, nu mai putem reveni. De altă-dată iute și — scurt!

Dni G. S. în Bucuresci. Cu plăcere am satisfac cererea, dar nu mai avem nici un tablou.

Călințarul săptămânei.

Ziua sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și sêrbătorile.	Sorele	
				resare	apune
Dumineca	13	25	M. Achilina.	3 45	8 19
Luni	14	26	Pror. Eliseiu.	3 46	8 19
Marti	15	27	Pror. Amos.	3 46	8 19
Mercuri	16	28	Muc. Tihon.	3 47	8 19
Joi	17	29	Muc. Emanuil.	3 47	8 19
Vineri	18	30	Muc. Leontie.	3 47	8 19
Sâmbeta	19	1	Ap. Iuda fratele	3 48	8 18

Proprietar, redactor răspunzător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.